

marksizm ve hayvan
özgürleşmesi üzerine

18 TEZ

Bündnis Marxsimus und Tierbefreiung
Marksizm ve Hayvan Özgürleşmesi Birliği

**MARKSİZM VE HAYVAN
ÖZGÜRLEŞMESİ ÜZERİNE 18 TEZ**

**BÜNDNIS MARXISMUS UND TIERBEFREIUNG
-MARKSİZM VE HAYVAN ÖZGÜRLEŞMESİ
BİRLİĞİ-**

**Çevirenler:
Gizem Haspolat & Doğukan Dere**

Almanca İlk Basımı: Ocak 2017

**Türkçe Çeviride Esas Alınan İngilizce Basım: Ağustos
2018**

Türkçe Yayınlanma Tarihi: Şubat 2021

Çeviri Önsözü:

“Tüm mahlukat mülkiyete dönüştürülmüş, sudaki bahklar, havadaki kuşlar, yerdeki bitkiler... – mahlukat da özgürleşmek zorunda.” - Thomas Müntzer, 1524

Karl Marx'ın mülkiyet ilişkileri sonucu doğanın hor görülüşüne dair tartışmasında Müntzer'den alıntıladığı bu söz günümüzde geçerliliğini koruyor; insanlar, diğer hayvanlar, bitkiler, canlı ya da cansız birçok varlık metalaştırılmaya, mülke, kapitalist anlamda 'değer'e dönüştürülmeye devam ediyor. Sınıfsız bir dünya amacını temel alan Marksizm ve insan dışı hayvanların ve doğanın üzerindeki tahakkümün ortadan kaldırılmasını esas alan hayvan özgürleşmesi Müntzer'in bahsettiği özgürleşme 'zorunluluğunun' takipçisi hareketler olarak düşünülebilir.

Büdnis für Marxismus und Tierbefreiung (Marksizm ve Hayvan Özgürleşmesi Birliği) tarafından kaleme alınan Marksizm ve Hayvan Özgürleşmesi Üzerine 18 Tez, bu iki akımın ana sorunları (hayvan sömürüsü/tahakkümü/türçülük ve sınıflı toplum) arasındaki güçlü ilişkiyi ortaya koyuyor. Bu iki mücadelenin kendi ereklerni gerçekleştirmek için birbirlerini içermek zorunda olduklarını iddia ediyor. Bu iddia iki ayaklı bir temel üzerine inşa ediliyor. İlk olarak, insan - (insan dışı) hayvanlar - (insan dışı) doğa arasındaki ilişkinin ancak diyalektik materyalist yöntemle doğru bir şekilde kavranabileceği ve dönüştürülebileceğine, bu açıdan hayvan özgürleşmesi hareketi ile Marksizm arasında kurulacak bağın elzemliğine vurgu yapılıyor. Metnin ikinci temel unsuru ise Marksist mücadelenin (insan dışı) türlerin sömürüsü, ezilme ve aşağılanması,

imhası ile de karşıtlık içinde olması gereğini ortaya koyuyor; üretim ilişkilerinde sürdürülebilir ve türler arası adalete yaslanan bir sosyalist dönüşümün yalnız mümkün değil, aynı zamanda gerekli olduğunu savunuyor. Bu iki mücadele arasındaki ilişkiselliğin, iç içeliğin, karşılıklı gereklilik kadar önemli bir başka unsuru da ortak düşman: İnsanları ve insan dışı varlıkları sömüren, bu sömürüyü örgütleyen yönetici sınıf. Metin bu temel savlar üzerinden Marksizm ve hayvan özgürlüğü üzerine salt bir analiz olmanın ötesine geçerek ortak mücadele hattına çağrıda bulunan bir manifesto ortaya koyuyor.

Sunulan 18 Tez aynı zamanda akademi içinde ve dışında giderek popüler hale gelen 'hayvan sorusu'na dair de önemli tartışma alanları açıyor. Bunlardan biri, hem eleştirel teoride hem de hayvan çalışmaları alanında insan dışı hayvanların idealist terimlerle ele alınışına dair. Hayvan sorusunu materyalist bir yaklaşımla ele almak, endüstriyel hayvan kompleksini bu sorunun çekirdeğine yerleştirmek, hayvanların hem kültürel hem maddi olarak şeyleştirilmeleri, metalaştırılmaları veya hayvanın sermayeyle denkliliği üzerine tartışmak bu metinde de vurgulandığı üzere elzem bir halde. Bu, hayvanların imge düzleminde, ideolojik veya duygulanımsal olarak denk düştükleri anlamları veya insan ve insan dışı hayvanlar arasında kurulan hiyerarşilerin söylemsel temellerini analiz etmek yerine, türçülüğün maddi dayanaklarını, teknolojilerini ve bunları ayakta tutan ekonomik örgütlenmeleri tartışmak; hayvan ve sermayeyi birbirleri ile ilişkili olarak analiz etmek demek aynı zamanda. Okuyacağınız metin, böylesi bir analize çağrıda bulunarak, yalnızca Marksizm ve hayvan özgürleşmesini bir araya getirme yönünde bir adım atmakla kalmıyor, aynı zamanda genelde akademinin ve özelde

eleştirel teorinin hayvanlar ile angajmanına dair de sorular ortaya atıyor.

Bütün bu tartışmaların yanında, pandemi günlerinde çevirdiğimiz bu metin, küresel ve yerel olanın hayvanlarla kurulan mahremiyet, samimiyetle ilişkili olarak yeniden konumlandırıldığı, hayvanların şeyleştirilme süreçlerinin ve türler arası sınır inşalarının ivmelendiği günümüzü değerlendirmek için bir başlangıç noktası da olabilir.

Bugün Türkiye’de, dünya genelinde de olduğu gibi, Marksist mücadele ile hayvan özgürleşmesi hareketleri birbirleri ile fazla temas ve diyalog halinde olmadan, ayrı hatlarda sürüyor. Çevirdiğimiz bu metin, bu hatların iç içeliğine dair kuramsal ve pratik argümanlar ortaya atarak söz konusu hareketler arasında kurulacak ilişkilere bir temel oluşturmayı hedefliyor. Mevcut eşitsizlikler, sömürüler, ezme/ezilme ilişkileri arasında görünmez kılınmış olan kesişimlere, örtüşmelere ve bağlara vurgu yapan bu manifesto aynı zamanda bütün bunların ortadan kaldırıldığı, insanın, hayvanın, yeryüzünün özgür olduğu bir dünya için ortak bir mücadeleye çağırıyor. Bu çevirinin Türkiye’de bu ortaklaşmaya dair imkân yaratacak türden tartışmalara alan açmasını, bolca okuma, tartışma ve eylemenin hareket noktası olmasını umuyoruz.

*Her zaman dirayetiyle, her alanda tahakküm karşıtı mücadelesiyle
ilham olmuş Burak Özgüner'in kıymetli anısına...*

Marksizm ve Hayvan Özgürleşmesi Üzerine

18 Tez

İlk bakışta Marksizm ve hayvan özgürleşmesi pek ortaklığı olmayan iki şey gibi görünür. Ne Marksizm özel bir hayvan sevgisi ile meşhurdur ne de hayvanseverler işçi sınıfının özgürleşmesi ve sosyalist bir toplum inşasına verdikleri katkıyla.

Aksine, klasik Marksizm ağırlıklı olarak otonomist-anarşist görüşe sahip hayvan hakları aktivistlerine pek az cazip gelir; fazlasıyla basitleştirilmiş bir kuram ve sosyalist rejimlerin çöküşü ile köhneleşmiş, otoritaryen bir ideoloji olarak görülür. Her ne kadar kapitalizm eleştirisi ve emek mücadelesinin lügatı ('yoldaş,' 'sınıf') radikal solda yeniden popülerlik kazanıyor olsa da geleneksel Marksistlerin mücadele içinde nasıl konumlandırılacağı belirsizdir. Marksistler çoğunlukla hayvanlardan açıkça nefret eden ve yalnızca ekonomiden konuşan ve ızgara sosislerinden vazgeçmek istemeyen, incelikten yoksun küçük burjuvalardan ayırtılamaz insanlar olarak görülürler.

Marksistlere gelince onlar da hayvan özgürleşmesi aktivistlerini pek takdir etmezler; onları kilit meselelere odaklanmak yerine ihmal edilebilir davalara kendilerini adayan tuhaf çileciler ve burjuva ahlakının savunucuları olarak görürler. Sınıf mücadelesi

için eylemlere ve ittifaklara katılmaları ancak ‘hayvan deliliklerini’ kapıda bırakmaları beklenir. Birçok yoldaş hem hayvanların hem insanların sömürden ve baskıdan özgürleştiği bir toplumu düşünürken soğuk terler döker; zira bu etten ve peynirden vazgeçmeleri anlamına gelir. Dahası Friedrich Engels insan medeniyeti tarihinde et tüketiminin önemini anlamayan ve en iyi ihtimalle ütopyacı sosyalistler olan “Herren Vegetarianer” ile çoktan dalga geçmiştir bile.

Buna rağmen biz bu karşıtlığı reddediyor, Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından geliştirilmiş tarihsel materyalist analiz, toplumsal eleştiri ve buna mukabil olan siyaset ile, hayvanları toplum tarafından üretilen acılardan özgürleştirme çağrısının, birbirine muhakkak bağlı olduklarına inanıyoruz. Bir yandan hayvan özgürleşmesi talepleri, hayvanların sömürüsünün gerçekleştiği tarihsel olarak belirli koşulları ve onun sonlandırılması için gerekli toplumsal değişiklikleri analiz etmedikçe, ahlakçı talepler olarak kalıyor. Diğer yandan da yönetici sınıfın kâr elde etmek için yalnızca sınıf mücadelesinde ezilen sınıfları değil aynı zamanda hayvanları (ve doğayı) sömürdüğünü dikkate almayan her Marksist toplum eleştirisi de yetersiz kalmaya mahkûm.

Ücretli işçilerin ve hayvanların sömürüsü tarihsel gelişimleri bakımından niteliksel farklar barındırabilir ve günümüzde her iki

sömürünün de üretim araçlarıyla olan ilişkileri de birbirinden farklı. Bütün bu farklılıklara rağmen, işçi sınıfı ve hayvanların, yönetici sınıfın karşısında aşağılanan, ezilen, yüzüstü bırakılan özneler olarak ortak bir tarihi vardır: Bu ortak tarih içinde birisi (işçi sınıfı) kurtuluşun öznesi iken, diğeri (hayvanlar) onun nesnesi olurlar. Dolayısıyla, hayvan özgürleşmesi fikri toplumun tarihsel materyalist eleştirisini inkâr ettikçe tutarsız kalır. Aynı zamanda bugün, Marksizm, hayvan özgürleşmesinin güncel Marksist kurama ve siyasete içkin olması gereğini reddettiğinde de tutarsızdır. İlk olarak, üretici güçlerin gelişimindeki mevcut aşama bu özgürleşmeyi yalnızca mümkün değil, aynı zamanda gerekli kılıyor. İkinci olarak, toplumsal olarak üretilen ve nesnel olarak önlenebilir sömürü, tahakküm ve acının olmadığı bir dünya yaratmayı amaç edinen herkes hayvanların acılarını tanımak ve bu acıların sona erdirilmesi için çabalamak zorundadır. Bugüne değin solun ve emek hareketinin tarihinde, Marksizm ve hayvan özgürleşmesini birleştirmeye yönelik, birbirinden kopuk yaklaşımlar oluştu. Fakat bugüne dek yaygın olarak kabul görmeyi başarabilen bir yaklaşım olmadı. Aşağıdaki tezler, Marksistler ve hayvan özgürlüğü savunucularının zoraki bir evlilikle değil, yaşamsal bir bağla birleşmesi gereğinin nedenlerini açıklıyor.

Türcülük Karşıtlığı Neden Marksist olmalı?

Çağdaş kapitalist toplum, hayvanları yalnızca değerin maddi taşıyıcıları, üretim araçları, emek araçları ve elde edilme sürecine herhangi bir insan emeği kullanımı dahil olmadıkça doğa tarafından “bedavaya” sunulan üretim nesneleri olarak görür.

Et endüstrisinin yöneticileri, hayvan sömürsü kompleksinin tam kalbinde yer alan bu endüstriden, hayvanları öldürerek milyarlarca dolar kazanıyorlar. Yalnızca Almanya’da yılda 60 milyondan fazla domuz, 3,5 milyondan fazla inek ve 700 milyondan fazla tavuk, ördek ve kaz öldürülerek bu endüstriden yıllık 40 milyar euro’yu bulan rekor bir ciro elde ediliyor. İsviçre’de bile satış hacmi 10 milyar İsviçre frankı seviyesini buluyor¹. Hayvanlar sirklerde ve hayvanat bahçelerinde, azap verici ve aptallaştırıcı şov hareketlerini gerçekleştirmeleri için ekseriyetle berbat koşullarda tutuluyorlar. Avlarda ise çoğunluğu zengin avcılar tarafından, sırf eğlencesine öldürülüyorlar. Deneylerde araştırma ve emek nesneleri olarak işlev görürlerken evcil hayvan endüstrisi ise onları iradeleri dışında, kaldırılabileceklerinden fazla üremeye mecbur bırakıyor ve oyuncak olarak satıyor. Bu koşullar korkunç ve acımasız; bunlara tanık olan ve çevresiyle tamamen

¹ Türkiye’de hayvansal ürün üretim değeri ise 2017 yılında 69,9 milyar TL olarak açıklanmıştır. 2018 yılında bu değer 79.1 milyara yükselirken, 2019 yılında ise 93,92 milyar olmuştur.

yabancılaşmış bir ilişkisi olmayan herhangi biri, acı² içinde gördüğü bu duyarlı varlıklarla en azından bir seviyede empati kurar.

Bunların bir sonucu olarak, hayvan sömürsünü sona erdirmeye yönelik irade genellikle hayvanların kitlesel ölçekte imhası ya da ideolojik aşağılanmaları karşısında dehşete düşmekle başlar. Böyle bir irade aynı zamanda sömürüyü anlamak ve onu ortadan kaldırmak arayışındaki bir dayanışma dürtüsüyle de başlayabilir. Acı çeken hayvanlarla kurulan empati, sonrasında hayvanlarla insanlar arasındaki ilişki üzerine teorik düşüncelere yol açar ve hayvanların özgürlüğü mücadelesinde aktif hale gelme dürtüsünü ateşler. Lakin bu dürtü pratikte kendisini nasıl açığa vurur? Şimdi, mevcut hayvan özgürlüğü hareketinin kuramına ve pratiğine bakalım.

II.

Kısaca ve bir ölçüde basitleştirerek ifade etmek gerekirse, Almanca konuşan dünyadaki çağdaş hayvan hakları ve hayvan özgürlük hareketlerine, Marksist filozof Marco Maurizi'nin³

²Metnin çevirisinde esas alınan ingilizce halinde suffering kelimesi kullanılmaktadır. Türkçedeki (isim haliyle) acı ve ıstırap kavramlarını karşılamaktadır. Bu metnin çevirisi boyunca, yerine göre, bu iki kelimedenden hangisi anlam ve türkçedeki kullanım açısından daha uygun düşüyor diye düşünüldüyse, o kullanılmıştır.

³ Marco Maurizi Bergamo Üniversitesi, İtalya'da görevli öğretim üyesi, felsefeci. Araştırma alanları arasında Eleştirel Teori, Marksizm ve Klasik Diyalektik Felsefe

tanımlamasıyla, “metafizik türçülük karşıtlığı” egemen. Bu hat üç düşünce okulundan oluşuyor:

- Burjuva Ahlak Felsefesi: Peter Singer, Richard Ryder, Tom Regan, Hilal Sezgin⁴ ve diğerlerinin geleneği.
- Liberal Yasal Eleştiricilik: en önde gelen figürü uzun süre boyunca Gary Francione idi. Will Kymlicka, Sue Donaldson gibi yazarlar da yakın zamanda ona katıldılar.
- Sosyal Liberal Post-Yapısalcı Anti-Otoritaryanizm: Carol J. Adams, Donna Haraway, Birgit Mütherich, Jacques Derrida ve diğerlerinin düşünceleri üzerine temellenir.

Türçülük karşıtı burjuva ahlak felsefesi, hayvan hakları ve hayvan refahı için siyasal talepler ortaya koyan, tüketicileri, devletleri ve özel kuruluşları imzalar, kampanyalar, lobi çalışmalar ve bilirkişi danışmanlığı hizmetleri yoluyla etkilemeye çalışan örgütler ve inisiyatiflerde hâkim halde (örneğin PETA⁵).

bulunuyor; aynı zamanda doğa/kültür ikililiği ve bunun özellikle de bioetik alanında insandışı hayvanların konumlarına etkisi üzerine çalışmalar yürütüyor. İtalya’da Liberazioni ve Italian Antispeciess Journal (İtalya Türçülük Karşıtı Dergi) gibi dergilerde yayın kurulu üyesi.

⁴ Hilal Sezgin Almanca eserler veren, temel olarak hayvan hakları üzerine eserleri bulunan felsefeci, gazeteci. Hakkında daha fazla bilgi için:

<http://www.hilalsezgin.de/index.html>

⁵ People for the Ethical Treatment of Animals (PETA) 1980 yılında Virginia ABD’de kurulmuş, hayvan hakları alanında en fazla bilinirlik ve üyeye sahip dernek. Her ne

Liberal Yasal Eleştiriciler ise ahlak felsefecileri ile anti-otoriterler arasında teorik ve politik bir köprü oluşturuyor; bu iki yaklaşımı algılayış biçimlerine ve bunlara aşinalıklarına bağlı olarak bir tarafa ya da öteki tarafa doğru eğilim gösterebiliyorlar. Bu durum hayvan refahı, hayvan hakları ve hayvan özgürlüğü hareketlerinde, hayvan haklarının mücadele edilmesi gereken bir hedef olduğuna dair genel uzlaşmayı da bir raddeye kadar açıklıyor.

Sosyal Liberal, Türçülük Karşıtı Post-Yapısalcı Anti-Otoritaryanizmin siyasal tezahürü ise otonomculuk ve anarşizmden ilham alan parlamento-ötesi⁶ sol biçimindedir. Bu minvaldeki otonomcu türçülük karşıtlığı, hayvan hakları ve hayvan özgürlüğü hareketinin abolisyonist⁷ kanadının çekirdeğini temsil eder.

kadar yaygın bilinirlik ve görünürlük avantajına sahip olsalar da diğer hayvan hakları kuruluşları veya toplulukları, özellikle de hayvan özgürleşmesi savunucuları tarafından düzen içi işleyişleri ve keşişimsellikten yoksun siyaset üretmeleri sebebiyle sıkça eleştirilirler. Yakın zamanda ürettikleri cinsiyetçi bir reklam kampanyası hakkında daha fazla bilgi için bkz: <http://bianet.org/biamag/print/137751-peta-nin-onlenemez-dususu>

⁶ extra-parliamentary (ing.). genellikle parelemonta ve yasal siyaset aygıtına dahil olmayan hareketler, örgütlenmeler için kullanılır; ancak, parlamentoyu ve yasal siyaset aygıtını amaç olarak değil yalnızca araç olarak kullanan hareketler ve örgütlenmeleri de dışlamaz.

⁷ Abolisyonizm Batı Avrupa ve Amerika kıtası genelinde transatlantik köle ticaretinin sonlandırılmasını amaçlayan, kölelik karşıtı harekettir. Kölelik karşıtı ayaklanmalara ve özgürleşme örneklerine 12. yüzyıldan itibaren rastlamak mümkün olsa da abolisyonizmin bir hareket olarak kurumsallaşması 18. yüzyılda, aydınlanmacı

III.

Türçülük karşıtı burjuva ahlak felsefesi, neden hayvanların çektiği acının insanlarınkinden farklı kabul edildiği sorusuyla, ya da daha net olmak gerekirse, bu -algılayıştaki- farklılıkların neden eylemler için ahlaki temel sağlayabildiği sorusuyla ilgilenir.

Dolayısıyla bu akım, hayvanların öldürülmesi ve kullanılmasına dair genel geçer olarak kabul edilen meşrulaştırmaları, -örneğin hayvanların akıldan ve bilişsel yetilerden yoksun olduğu- hayvanların çektiği acının insanların çektiği acıdan biçim itibariyle farklı ve daha az önemli olduğu ve benzeri argümanları sıkı bir eleştirel incelemeye tabii tutar. Üstelik, hayvanların hepsinin bilişsel becerilerden yoksun olmadığını ve tüm insanların da bilişsel görevleri yerine getirme konusunda eşit derecede ehil olmadığını belirterek hayvanların öldürülmesi ve kullanılması lehindeki savların iç çelişkilerini açığa vurur. Dahası, insanlar

görüşlerin de yaygınlaşmasıyla gerçekleşir. Belirli bir canlı grubunun mal ve kaynak olarak görülmesi, alınıp satılabilmesi, köleleştirilerek emeğinin çalınmasına karşı çıkma ilkesi, hayvan haklarına abolisyonist yaklaşımın da temelini oluşturur. Bu yaklaşım hayvanların hukuki olarak mal statüsünde bulunmalarına karşı çıkar; hayvan refahını, yani hayvanların sömürüldüğü koşulların iyileştirilmesini savunan, fakat hayvan kullanımının tümünden sona erdirilmesi için mücadele etmeyen hayvan hakları hareketlerinden bu bakımdan farklılık arz eder. Bu yaklaşımın kavramsal çerçevesini ve ilkelerini geliştirmede Rutgers Üniversitesi'nde Hukuk ve Felsefe profesörü olan Gary L. Francione önemli rol oynamıştır. Abolisyonist vegan hareketin Türkiye'deki karşılığı hakkında daha fazla bilgi için bkz: <https://abolisyonistveganhareket.org>

arasında bile acı öylesi farklılıklar gösterir ki evrensel hayvan acısının karşısına konumlanan bir evrensel insan açısından bahsetmek bile oldukça zordur. Böylesi tutarsızlıkların bir sonucu olarak, türçülük karşıtı ahlak felsefesinin savunucuları, insanların çektiği acı ile hayvanların çektiği acı arasında belirgin bir ahlaki ayırım koymak için hiçbir meşru sebep olmadığı iddiasını sürdürürler. Hal böyleyken, bu tür ayrımların neden pratikte var olduklarını sorarlar. Cevapları ise şöyledir: İnsan türünün diğer türlerden üstün olduğu yönündeki ideolojik varsayım, yani türçülük, insan toplumunun içine işlemiştir. Bu argümana göre türçülük -tıpkı ırkçılık ve cinsiyetçilik gibi- meşrulaştırılamaz, dolayısıyla hakiki bir temelden yoksun normatif sınırlar koyar. Peter Singer'a göre türçülük, kendi türünün üyelerinin çıkarları lehinde ve diğer türlerin üyelerinin aleyhinde önyargılı düşünce ve tutumlar olarak tanımlanır ve hayvanlarının uğradığı ayrımcılığın sebebidir.

Türçü ideolojinin kendi ipe sapa gelmez iddialarıyla yüzleştirilmesi bu tarz bir ahlak felsefesinin hünerlerindedir. Ancak, türçülük karşıtı burjuva ahlak felsefesi birçok sorunu da barındırmaktadır. Hayvanların neden sömürüldüğünü, neden ekonomik fayda nesnelere haline getirildiklerini açıklamaz; açıkladığı hayvanlar ve insanlar arasındaki davranışsal ayrımcılığın mevcut toplumsal şartlar altında nasıl

meşrulaştırıldığı ve gizlendiğidir. Bu önemli bir ayırım. Burjuva ahlak felsefesi bize, insanlar mezbahalarda öldürülmezken, mesele hayvanlar olduğunda böylesi bir kırımın ortadan kaldırılmamasının hangi düşünce biçimleri tarafından meşrulaştırıldığı gösterebilir. Ancak hayvan sömürsünün kökeni ve işlevinin, bilhassa endüstriyel bir iş kolu olarak mezbahaların ve mezbahaların içerisinde hayvanların ne amaçla öldürüldüğünün açıklanmasına bir katkı sağlayamaz. Aksine, tüm bu soruları kapitalist toplumun işleyişinden yalıtılmış, soyut bireysel davranış, yaklaşım ve pratiklere indirger. Dahası, böyle bir ahlak felsefesi tarihsel anlayıştan yoksundur; konusu, şu anda ve burada mevcut olan, burjuva toplumunun türcü ideolojisidir. Eğer insan-hayvan ilişkilerinin tarihiyle ilgiliyse, bu ilgi ancak ideoloji tarihi sınırları içerisinde ve bize türcü ideolojinin toplumsal kökenleri ve oluşumuna dair hiçbir şey söyleyemez.

IV.

Liberal hayvan hakları teorisi öncelikli olarak hayvanların neden - insanlardan farklı olarak- medeni haklar ve özgürlükler sahibi olmadıkları ve hukukun özneleri değil nesnelere olarak ele alındıklarını açıklamaya çabalar. Cevabı özünde totolojiktir: Hayvanlar yasalar tarafından mülk olarak tanımlanmaktadır. Bu düşünce akışının devamı olarak hayvanlar normatif olarak insan mülkiyeti olarak belirlendiği için, türler arasındaki her ciddi çıkar

çatışması insan dışı canlıların yenilgisiyle sonuçlanır. Hayvanların mülk olma durumu, kurumsallaştırılmış sömürünün yolunu hazırlar. Bu siyasi-bilimsel okumaya göre sorun, hayvanlar söz konusu olduğunda ortada insan haklarına benzer -negatif ya da pozitif- temel hakların olmamasıdır. Bu teorinin savunucuları şu sonuca ulaşmaktadır: Mevcut hukuk, insanların hayvanlar karşısında imtiyazına denk düşen bir ahlaki önyargı üzerine kuruludur, tıpkı bir zamanlar beyazların siyahlar-köleler karşısında iltimaslı olması gibi. Hukuk teorisi böylece hayvanları, tanımı gereği, haklara sahip özneler olmaktan muaf tutar.

Hayvanları, fiziki yahut tüzel kişilerin ‘şeyleri’ ve/veya ‘mülkleri’ olarak kabul eden yasal gerçekliğin eleştirisi, geçerliliğinden hiçbir şey kaybetmiş değil. Ancak, yasal normlar ne kendi kendilerini açıklarlar ne de bu normlar ya da hukuk teorisi hayvan sömürüsünü tesis eder. Hayvanlar, yasalar öyle söylediği yahut hukuk uzmanları⁸ öyle varsaydığı için özel mülkiyet değiller. Özel mülkiyet (üretim araçlarının mülkiyeti), anayasaldır çünkü hukuk, burjuva üretim ve değişim ilişkilerinin⁹ yasal ifadesidir. Sınıf

⁸ Yasa ile daha uygulamalı olarak ilişkilenen avukatlardan farklı olarak burada bahsedilen hukukçular Amerika Birleşik Devletleri’nde genel olarak yargıçlar için kullanılan, fakat daha genelde, yasayı yorumlayan, analiz eden, çoğunlukla akademik hukuk bilginlerini kapsayan bir grup.

⁹ Exchange relations (ing.) ekonomi-politik alanında, özellikle marksist iktisat kuramında önemli bir kavram. Türkçe’ye değişim ilişkileri ya da mübadele ilişkileri olarak çevrilmektedir.

mücadelesinin seyri içerisinde egemen sınıf, genelde doğayı, özelde hayvanları yok oluşları pahasına üretim araçlarına indirgemiş, bu hiyerarşiyi yasal olarak güvence altına almış ve evrensel olarak geçerli kılmıştır. Bu durumdan ötürü, bugün insanın hayvana mülkü gibi davranması yasaldir. Yasal normlar hayvan sömürüsüne yalnızca türcü oldukları için değil, burjuva oldukları için izin verirler.

Konumlanışlarına içkin olan yasalıcı ve türçülük karşıtı gizemleştirilmelere (mystification) rağmen, hayvan hakları teorisyenlerinin analitik perspektiflerin odağını netleştirmeye katkı sundukları durumlar da mevcuttur. Türçülük karşıtı yasal eleştiriciliğin (toplumsal etkileri açısından) geri döndürülemez kazanımlarından birisi, yasal statükonun aynı anda hem hayvanların ekonomik olarak daha verimli sömürüsünü nasıl mümkün kıldığına hem de sivil toplumunun gerekli siyasal rızasını nasıl ürettiğine dikkat çekmeyi başarmak; bir başka deyişle, mevcut hayvan refahı yasalarının hayvanların sömürüsünü ve baskı altında tutulmasını engellemek bir yana onların devamlılığı sağlayan bir işlevi olduğunu gözler önüne sermektir.

Tüm bunlara rağmen hayvan hakları teorisinin hukuka ve devlete dair burjuva illüzyonlara hizmet etmesi daha vahim bir hal alır. Hayvan hakları teorisyenleri, kapitalist ekonomi ile devletin

burjuva biçimi ve onun yasal yapısı arasındaki bağlantıyı koparır ve hatta ikincisinin (burjuva devlet biçimi ve yasal yapının) ilerici siyaset için olumlu, referans noktası olabilecek bir çerçeve olduğu fikrinin propagandasını yaparlar. Kuşkusuz federal kurumları¹⁰ ve yasaları hayvan endüstrisine karşı savaşta kullanmak mümkün olduğu kadar meşrudur da. Öte yandan hayvanları, yurttaşlara yahut benzer hak öznelerine çevirme talebi ideolojik bir taleptir. Bu, devletin ve yasaların insanlar arasında bile özgürlüğü, eşitliği ve kardeşliği garanti etmek bir yana, onların bizatihi altını oyduğu bir toplumsal bağlamda, özellikle böyledir.

V.

Post-yapısalcı türcülük karşıtı iktidar¹¹ eleştirisi de burjuva ahlak felsefesinin yolunu izler ancak insan-hayvan ilişkilerinin etik değerlendirmesini radikalleştirir. Öncelikle hayvanın bir toplumsal kurgu olarak nasıl ortaya çıktığı ve bu kurgunun nasıl sürekli yeniden üretildiği sorusunu sorar (örneğin dini, edebi,

¹⁰ Hukuki olarak federal sistem merkezi bir hükümet ile bölgesel, yerel yönetimler arasında iktidarın paylaşıldığı yönetim biçimidir. Amerika Birleşik Devletler ve Almanya gibi ülkeler günümüzde federal hükümet sisteminin farklı uygulamalarını örnekler. Burada kullanılan haliyle federal merkezi hükümete değil, federal, eyalet düzeyindeki kurumlara referans veriyor.

¹¹ (ing) power. Latince bir şeyi yapabilir olmayı imleyen posse kökünden gelen power kelimesi, 14. Yüzyıl sonlarından itibaren ise yapabilirlik gücüne sahip olan anlamında kullanılmaya başlamıştır. Bu bağlamda güce sahip olma, iktidar sahibi olma ve muktedir olma anlamlarını kapsar. Özellikle sosyal bilimlerde ve siyaset bilimi alanında power'ın günümüzdeki kullanımı iktidarı imler. Orijinal

haber amaçlı yayınlarda, doğa bilimleri ve sosyal bilimlerde; İncil'den, Descartes'a, oradan Kant'a...). Bu akıma göre türçülük, toplumun ve doğanın ikilikçi bir yapı içinde birbirinden ayrılmasının sonucudur; insanın ve hayvanın “büyük batılı anlatısı”dır¹². Dahası, bu akımın savunucuları, insan medeniyetine bir şekilde katkıda bulunmuş tüm özelliklerin (akıl, bilimsellik, irade, rasyonellik vs.) topluma ait görüldüğünün; bu süreçte aşılmış ve geride bırakılmış her şeyinse (ruhanilik, dürtüler, duygusallık, büyü vs.) doğa ile özdeşleştirildiğinin altını çizerler. Bu yorumlamaya göre, bu ikilikçi kurgu insan hayvan ilişkilerinde devam eder: İnsanlar mantıklı, akılcı ve çözümleyici özneler olarak, doğanın mantık yoksunu, dürtüleri ve duygulanımları tarafından kontrol edilen yaratıkları olan hayvanlardan üstün şekilde kurgulanırlar. Bu ikilik yoluyla meseleyi ele almak, insanın hayvan üzerindeki siyasal tahakkümünü, kontrolünü ve hayvanın demokrasinin dışında bırakılmasını açıklamada post-yapısalcı türçülük karşıtı iktidar eleştirisinin temelini oluşturur.

Bu işleyişle post-yapısalcı türçülük karşıtı yaklaşım, cinsiyetçi ve ırkçı pratikleri benzer bir şekilde inceleyen anti-otoriter feministler ve ırkçılık karşıtlarının yaklaşımından pek az farklılaşır. Bu perspektife göre cinsiyetçilik mevcuttur çünkü, rasyonel, sakin, azimli ve kendini ortaya koymaya muktedir olarak

¹² J.M. Coetzee, “The Lives of Animals”, sayfa 24.

kurgulanan erkeğin karşıtı olarak kadın, duygulanımları tarafından güdülenen ve koruma gerektiren duygusal bir canlı olarak kurgulanır. Irkçılığın kökü ise ötekinin inşasında yatar; “üstün” Batılı ulusların karşısında başka ulusların ve dinlerin ilkel olarak aşağı görülmesi bunun bir örneğidir.

İktidarın türçülük karşıtı eleştirisinin radikalliği, türçü ideolojinin içinde gizlenen ikililiği ortaya koymasından, bu ikililiği bir siyasi tahakküm aracı olarak nitelenmesinden ve bir ideolojiye karşı mücadeleyi diğer ideolojilere karşı mücadelelerin önüne koymayı reddetmesinden gelir. Bu nedenle otonomcu türçülük karşıtları hayvan sömürüsüne tıpkı cinsiyetçiliğe, ırkçılığa, homofobiye ve diğer toplumsal dışlama mekanizmalarına karşı çıktıkları gibi karşı çıkarlar. Bu da “burjuva kurtuluş” vaatlerini boşa çıkarır. Bu, aynı zamanda, tahakkümün birliği¹³ yaklaşımının -çağdaş biçimiyle

¹³ (ing.) unity of oppression. Bu kavramın temeli 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Amerikada siyah feminist hareketin kavramsallaştırdığı, özellikle de Komünist Parti üyesi Claudia Jones tarafından kullanılarak yaygınlaştırılan üçlü tahakküm (triple oppression) kavramına dayanır. Claudia Jones Amerikada siyah kadınların deneyimlediği sınıf, cinsiyet ve ırk tahakkümünün diğer baskı mekanizmalarını öncüllediğini, siyah kadın özgürlüğünün tüm özgürleşme mücadelelerinin öncülü olduğunu savunur. Üçlü tahakküm kesişimselliğin temelini oluşturan fikirlerden biridir; aynı zamanda 1990lı yıllardan itibaren kesişimselliği merkeze alan hayvan hakları veya hayvan özgürleşmesi hareketlerinde mücadelelerin birliği fikrinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Tahakkümün birliği ise kavramsal olarak özellikle 1990’lı yıllarda Almanyada kurulan hayvan özgürlüğü kolektiflerince benimsenmiş, hayvan özgürlüğü ile diğer özgürlük mücadelelerini ortaklaştıracak bir kavramsal çerçeve oluşturması için tasarlanmış bir kavram. Ancak kesişimsellik gibi analitik ve siyasi kullanım bakımından yaygınlık kazanmamıştır. Oppression kelimesinin birebir

kesişimsellik¹⁴ (intersectionality) veya topyekûn özgürleşme¹⁵ olarak bilinir- bu kesim arasında bu denli popüler olmasının da nedenidir.

Salt analitik terimlerle bakacak olursak, anti-otoriter türcülük karşıtlığının birçok gözlemi doğrudur. Sorun, insan-hayvan ilişkilerindeki ve diğer ezme/ezilme biçimlerindeki hâkim söyleme dair sadece tanımlamalar sunup insan-hayvan ilişkilerinin neden

çevirisi ezme, zulmetme olduğu halde burada imlenen yapısal, sosyo-politik baskı mekanizmaları olduğu için triple oppression ve unity of oppression kavramlarına özgü olarak tahakküm kelimesini kullanmayı tercih ettik.

¹⁴ Kesişimsellik kavramı özellikle feminist çalışmalarda hem eleştirel bir kavram hem de bir ilke olarak önemli bir rol arz eder. İlk olarak 1989 yılında, hukuk profesörü, aktivist, ve eleştirel ırk çalışmalarının kurucu isimlerinden olan Kimberlé Crenshaw tarafından “Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics” (1989) isimli makalesinde kullanılmıştır fakat fikri olarak temellerini daha erken tarihlerde siyah feminist hareketinde bulmak mümkündür (bkz:Shahrsd, Mojab (der.) Marksizim ve Feminizm, Bölüm 9). Crenshaw makalesinde, ırk ve cinsiyet temelli ayrımcılığın ortaklıklarına değinir; siyah bir kadın olmanın salt kadınlığa veya siyahlığa indirgenemeyeceğini, her iki ayrımcılık biçiminin birbirini pekiştirdiği, güçlendirdiğini ve beraber işlediğini savunur. Kavram özellikle 1990’lı yıllarda feministler arasında yaygınlaşır ve ırk, cinsiyet, etnisite, sınıf gibi ayrımcılık ve baskı mekanizmalarının birbirleriyle yalnızca ilişkili değil aynı zamanda birbirlerine bağlı olduğunu, kesişimsel olarak işlediğini ifade eder.

¹⁵ (ing.) total liberation. Tümünden özgürleşme anarşizmi hayvan ve yeryüzü özgürleşmesi fikriyle iç içe gören harekettir. Devlet ve kapitalizme karşı mücadelenin yanında her tür insan tahakkümüne, özellikle de insandışı canlıların ve ekosistemlerin sömürüsüne karşı çıkar. Amerikalı filozof ve aktivist Steven Best’in The Politics of Total Liberation (2014) kitabı bu konuda temel kaynaklardan biridir. Kesişimsellik gibi 1990lı yıllarda yaygınlaşan kavramın Türkiye siyasetindeki izdüşümüne dair, Burak Özgüner tarafından yazılmış önemli bir yazı için bkz:

<https://www.evrensel.net/haber/256787/topyek-n-ozgurluk-icin>

böyle, eleştirilen söylemin ise neden hâkim olduğuna dair bir açıklama sunamamalarıdır. Post-yapısalcı anti-otoriter türcülük karşıtlığı, burjuva ideolojisinin içerdiği insan-hayvan ikililiğinin karakterine, yani bu ikililiğin ideolojik düşünüş biçimleri olarak, insan-hayvan ilişkilerine dair hâkim söylemlerde nasıl mevcut olduğuna ışık tutabilir. Ancak bu ideolojinin ortaya çıkışını ve işlevini saptayamaz. İnsan-hayvan ideolojik ikiliğini neyin yarattığına ve yönlendirdiğine dair bir açıklama mevcut değildir. Ne zaman anti-otoriter türcülük karşıtları bu alanda söz üretmeye meyletseler, analizleri bulanıklaşır. Bu sebepten ötürü, bu akım tarihin motorunu salt (yanlış) düşünce kabul ederek görüngübilimsel, son kertede tamamen biçimsel, ve hepsinden öte idealist olarak kalır. Ek olarak, tahakkümün birliği yaklaşımı farklı ezme/ezilme biçimleri arasındaki niteliksel ilişki ve onların kökenleri sorunu ile bunların siyasal-normatif değerlendirmelerini birbirine karıştırır. Nihayetinde sadece totolojik örüntüde bir açıklama sunabilir: Türcülük, türcü söylemden kaynaklanır. Tarihsel materyalist teoriler büyük ölçüde tabudur. Burjuva üretim ilişkileri ile ideolojiler, örneğin ırkçı ideoloji, arasındaki içsel ve işlevsel ilinti sorusu, kapitalizmin bir baskı biçimi olarak ırkçılıktan normatif olarak daha kötü ya da daha önemli olup olmadığı sorusuyla karıştırılır- ya da tam tersi. Böylece tahlile yönelik çaba baştan reddedilmiştir.

VI.

Dolayısıyla ne türçülük karşıtı ahlaki felsefe ve onun daha radikalleştirilmiş versiyonu olan anti-otoriter türçülük karşılığı ne de liberal yasal eleştiricilik hayvanların sömürüsüne ve bunun ideolojik gizlenmesine dair işe yarar bir açıklama sunar. Türücü ideoloji ve hukuk normlarını detaylıca tanımlayabilir, onlarla benzer yapıları başka ideolojiler ve normlar arasındaki paralellik ve ortaklıkları tespit edebilir ve bu ideolojilerin ve yasaların iç çelişkilerini ortaya koyabilirler. Öte yandan, hayvanlara dair bu ideolojik düşünüşün ve onların mülk konumunun nereden geldiğini ve neden burjuva kapitalist toplum içerisinde hayvan sömürüsünün tam olarak bugünkü yüksek teknoloji, endüstriyelmiş biçimini aldığı açıklayamazlar. Kısacası, kapitalist toplumda hayvanların neden, kimin çıkarına ve tam olarak nasıl sömürüldüklerini anlamamıza yardımcı olamazlar.

Böylesi teorik eksiklikler doğrudan siyasi praksis açısından belirli sonuçlara yol açar: Üç yaklaşım da sadece türücü aklın iç işleyişi ile ilgilenir. Buna binaen, hayvan sömürüsünün her biçimi onlara türücü bilincin bir sonucu gibi görünür. Onlar için hayvanları özgürleştirmeye yönelmiş siyasal faaliyet de öncelikle doğru düşünüş, ahlaki davranış ve hukuk normları sorunudur. Dost çevresi, kasap, et üreticisi, hayvan deneyi laboratuvarı ve onun lobicileri... hayvanların özgür bırakılması için hepsi türücü

düşünüşleri ile ilişkilerini kesmelidir. Burada toplumsal praksis, her şeyin ötesinde bir toplumsal bilinç meselesidir. Toplumsal bilinç de ayrı ayrı bireylerin bilincinin toplamı olarak algılanır. Hayvan sömürüsü ve hayvan özgürlüğü felsefi, epistemolojik ve en iyi ihtimalle hukuk teorisine dair bir soruna indirgenir. Ahlak felsefecileri, hukuk teorisyenleri ve anti-otoriter türcülük karşıtları ne hayvan sömürüsünden kâr elde edenlerin mevcut hayvan sömürü biçimlerini devam ettirmekteki kuvvetli çıkarlarını gerçekten açıklarlar ne de neden böyle çıkarlara sahip olduklarını.

VII.

Burası tam da Marksizmin meseleye dahil olduğu yer. Marx ve Engels'in erken yazıları varlıkla bilinç, doğayla toplum, insanla hayvan arasındaki ilişkiyi tartışır. Marx ve Engels tarihsel olarak belirli biliş ve bilinç biçimlerinin toplumun örgütlenme biçimi ile hangi yollarla ilişkilendiği sorusunu sormuşlardır - bir başka deyişle varlık ile bilinç arasındaki dolayım unsuru sorusunu. Cevapları fazlaca basitleştirilmiş bir şekilde şudur: İnsanlar, tarihsel olarak belirli üretim ilişkileri içerisinde sarf ettikleri toplumsal emekle, maddi varlıklarının üzerinden, kendi bilinçlerini ve bu bilincin değişmesini mümkün ve mecbur kılan koşulları da üretirler. Doğayı ve toplumun işlevselliğini şekillendiren ve bunları anlamının temelini oluşturan - halihazırda var olan koşulların etken bir şekilde değiştirilmesi

anlamına gelen- toplumsal emektir. Nitekim, Marx ve Engels'e göre, varlıkla bilinç, toplumla doğa arasındaki farz edilen ikililiği üretenin, yöneltenin, ve etkileyenin; insan, toplum ve doğa arasındaki içsel ilişkileri tesis edenin, ne olduğuna bakmalıyız- ve bu şey, belirli bir tarihsel biçim içerisindeki toplumsal emektir. Bu yüzden bir yanda toplumun öte yandan hayvanların ve doğanın olduğu çelişki basitçe insanların kafasında gelişip ortaya çıkmaz; kapitalizm, toplumsal emeğin örgütlenmesinin belirli bir tarihsel biçimi olarak, sürekli bu çelişkiyi yeniden üretir. Kapitalist üretim süreci içerisinde, hayvanlar ve doğa, hiç abartısız, sadece sömürülecek bir kaynak haline gelirler.

İnsanlar, toplum ve doğa arasındaki ilişkilere yönelik bu anlayış tarihsel materyalizmdir. Materyalist bir perspektife sahiptir çünkü toplumsal varlığın bilinç için bir temel oluşturduğunu varsayar. Materyalizmi tarihseldir çünkü varlığı sabit ve değişmez olarak ele almaz, onu insanlar tarafından toplumsal olarak üretilen bir şey olarak ele alır. Tarihsel olmayan materyalizm de vardır; Marx ve Engels özel bir çaba ile kendilerini o yaklaşımdan ayırmışlardır. Varlık ile bilinç arasındaki ilişki -basit şemacılık anlamında- determinist değildir. Engels, bunu, şöyle vurgular: “Ekonomik durum temeldir, ancak üstyapının çeşitli etmenleri - sınıf mücadelesinin siyasal biçimleri ve onun sonuçları, yani muzaffer bir savaşın sonrasında yönetici sınıf tarafından kurulan (anayasal)

nizam, yasal biçimler, tüm bu gerçek mücadelelerin katılımcıların kafasındaki yansımalar yani diğer bir deyişle siyasal, felsefi ve yasal teoriler, dini görüşler ve onların dogmatik sistemlere doğru genişlemesi - tüm bu etmenler de tarihsel mücadelelerin seyrinde etkilidir, hatta çoğunlukla onun biçimini de büyük ölçüde belirlerler. Tüm bu etmenlerin etkileşimi içerisinde imkanların bitmek bilmez çokluğunun ortasında, (...) ekonomik eğilim eninde sonunda kendini engellenemez bir şey olarak dayatır."^{16*}

VIII.

Sadece hayvan sömürsünün meşrulaştırılma yollarını ele almak yerine onu açıklamak, eleştirmek ve ortadan kaldırmak istiyorsak, tarihsel materyalizmin araçlarına yaslanmak zorundayız.

¹⁶ Engels'in J. Bloch'a yazdığı 21 Eylül 1890 tarihli mektup. Karl Marx & Friedrich Engels "Seçme Mektuplar", sayfa 101: "Ekonomik durum temeldir, ancak üstyapının çeşitli öğeleri - sınıf savaşımının politik biçimleri ile bunun sonuçları, yani: başarılı bir çarpışmadan sonra, zaferi kazanan sınıfın oluşturduğu anayasalar vb. hukuksal biçimler ve hatta, bu gerçek savaşımın bunlara katılanların beyinlerinde uyandırdığı yansımalar, politik, hukuksal, felsefi teoriler, dinsel görüşler ve bunların bir dogmalar sistemi halinde gelişmeleri- de tarihsel savaşımın gidişi üzerinde etkilerini gösterirler ve birçok hallerde bunların biçimlerinin belirlenmesinde baskın bir rol oynarlar. Bütün bu öğeler arasında karşılıklı bir etkileşim vardır; bütün sonsuz ilenekler çokluğu (...) ortasında ekonomik devrim ensonu kendisini zorunlu olarak belli eder."

*Çevirenlerin Notu: Metnin genelinde alıntıların halihazırda Türkçe yayınlarda basılmış olan hallerine sadık kaldık. Bazı durumlarda metnin anlatım akışı ve açıklığı ile daha uyumlu olduğunu düşünerek alıntıların İngilizce aslından çevirdiğimiz hallerini tutmayı ve Türkçe basılı kaynaklardaki çeviriyi dipnotta kullanmayı tercih ettik.

Bu çabaya dair en önemli metinlerinden birinde, “Alman İdeolojisi”nde, Marx ve Engels insanların, i) iç ve dış doğalarını baskılayarak adım adım doğanın dışına doğru yollarını nasıl çizdiklerini, ii) doğayı kullanmayı ve zapturapt altına almayı nasıl öğrendiklerini, böylece iii) doğa ile toplum arasındaki farkı nasıl ürettiklerini gösterirler. Bu analize göre, insanlar emek aracılığıyla dışsal ve içsel doğalarına hükmetmeyi öğrenerek kendilerini var ettiler ve evcilleştirdiler. Marx ve Engels, insanların başlangıçta hayvan olduklarını ve hâlâ öyle olduklarını vurgular. Ancak, toplumsal emek yoluyla, üretim ve dağıtımın toplumsal gelişimi ve toplumsal-tarihsel evrimi yoluyla insanlar diğer hayvanlardan tedrici bir farklılığa ulaşmıştır. Marx ve Engels’in sözleriyle “İnsanlar hayvanlardan bilinçle, dinle ya da başka herhangi bir şeyle ayırt edilebilir. İnsanlar, kendi geçim araçlarını üretmeye başlar başlamaz kendilerini hayvanlardan ayırmaya başladılar. Bu, onların fiziksel yapılarının koşulladığı bir adımdır. İnsanlar kendi geçim araçlarını üretirken, dolaylı olarak kendi maddi yaşamlarını da üretirler.”¹⁷ Aynı zamanda, Marx ve Engels’e göre, Engels’in Doğanın Diyalektiği’nde yazdığı üzere, hayvanların plânlı olarak, düşünceleri doğrultusunda hareket ettikleri fikrine karşı çıkmak abes olacaktır¹⁸, “ancak hayvanların tüm bu planlı eylemleri, dünya üzerine iradelerinin damgasını vurmada asla başarılı

¹⁷ Karl Marx & Friedrich Engels, “Alman İdeolojisi”, sayfa 30

¹⁸ Friedrich Engels, “Doğanın Diyalektiği”, sayfa 227

olamadı.”¹⁹. İnsanlar -doğanın yaratıkları- yemek, içmek, vb. doğal ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır; dolayısıyla hayvanlardan kategorik olarak ayrılmazlar, aralarındaki ayrım tedricidir. Bu tedrici farklılık, onların kendi siyasal-iktisadi toplumsal praksislerinin sonucudur.

IX.

Dolayısıyla, tarihsel materyalizm insan-hayvan ilişkilerinin tarihini ve gelişimini açıklamak için verimli bir yaklaşım sunar: İnsan hayvan ilişkisinin tarihi ve gelişimi insanların, toplumsal emekleri ile yollarını doğanın dışına doğru çevirdikleri ve dolayısıyla insan dışı hayvanlarla farklılıklarını ürettikleri medeniyet sürecinin sonuçlarıdır. Post-yapısalcı türcülük karşıtlığından farklı olarak tarihsel materyalizm yalnızca insan ile hayvan arasındaki ikiliği tanımlayabilmekle kalmaz, açıklayabilir de. Dahası, toplumsal emeği, bu ikililiği pratikte sürekli yeniden üreten unsur olarak saptayabilir. Hayvanların ideolojik algılanışını yalnızca hayal gücünün uydurmaları olarak görmez; onları, gerçek maddi temelleri olduğu ölçüde doğru kabul eder. Hayvanlara yönelik türcü düşünüş hayvan sömürsünün temeli değil ancak onun ideolojik yansımasıdır. Marco Maurizi meselenin özünü şöyle dile getirir: “Hayvanları insanlardan daha aşağı farz ettiğimiz

¹⁹ Friedrich Engels, “Doğanın Diyalektiği”, sayfa 228: “Ancak bütün hayvanların bütün yöntemli eylemi, dünyaya onların iradesinin damgasını vurmaya sağlayamamıştır.”

için sömürmüyoruz, bilakis, sömürdüğümüz için onları aşağı görüyoruz”²⁰. Buradan çıkan sonuç şudur ki, bu ilişkinin içinde örgütlendiği tarihsel olarak belirli biçimleri saptamamız gerekir. Nihayetinde medeniyet sürecini yürüten evrensel bir toplumsal emek değil, her zaman tarihsel olarak belirli örgütlenme biçimlerinin içerisinde oluşan bir toplumsal emektir.

X.

Sınıfları, birbiriyle bağdaştırılmaz bir karşıtlık (antagonizma) içerisinde ortaya çıkaran yalnızca bugünkü kapitalist toplumun ekonomi-politik ilişkileri değil, aynı zamanda geçmişten gelen ilişkilerdir de. Sınıflar arasındaki, onların karşıt çıkarlarından kaynaklanan, çatışma, tarihin motoru olmaya devam etmektedir. Bu doğrultuda Komünist Parti Manifestosu şöyle der: “Şimdiye dek bütün toplumların tarihi, sınıf savaşımının tarihi olmuştur.”²¹

Mevcut burjuva-kapitalist sınıflı toplumda, toplumsal emeğin örgütlenişi temelde iki toplumsal ilişki üzerinde yükselir: i) emeğin piyasa tarafından örgütlenişi – yani emeğin metalaşması- ve ii) sınıf ilişkileri: kapitalistler ve işçiler üretim sürecinde karşı karşıya

²⁰ Marco Maurizi, *Al di là della natura*, p.23 (Kitabın adı Doğa'nın Ötesinde olarak çevirilebilir.)

²¹ Karl Marx & Freidrich Engels, “Komünist Parti Manifestosu”, sayfa 31

gelmeleri. Kapitalistler üretim araçlarına (yahut onları elde etmek için gerekli sermayeye) sahiptirler, böylece emek aracını, emek nesnesini ve emek gücünü (ki bu, emek güçleri dışında satacak bir şeyi olmayan ücretli emekçiler tarafından sunulur) satın alırlar ve bunları üretim sürecine konuştururlar. Ürün kâr için satılan meta biçimini yeniden üretir. Ancak, birikimi kapitalist üretimin nedeni ve amacı olan bu kâr, gökten düşmez. O ancak işçilerin sömürülmesi dolayısıyla elde edilebilir: Maaşlarının değerini aşan bir değer üretecek kadar çalışırlar, böylece kendilerine kalmayacak, kapitaliste kalacak bir artı(k)²² üretmiş olurlar. Kapitalistler, diye yazar Marx Kapital’in üçüncü cildinde, “işçi sınıfının bütünü karşısında ... gerçek bir mason örgütü”²³ inşa ederler.

²² Metnin İngilizce orijinalinde burada kavram olarak surplus kullanılıyor. Surplus, emek ya da değer gibi kavramları nitelediğinde artı ve artık arasında geçişken kullanım söz konusu. Fakat biz burada artı değer ya da artık emek ile atık (waste) arasındaki potansiyel ilişkiye vurgu yapmak istedik. Emegin, nesnelere, hayvanların sömürülmesi aynı zamanda ucuzlatılması (bkz: Patel ve Moore (2019) Yedi Ucuz Şey Üzerinden Dünya Tarihi) yalnızca artı değer üretimi yoluyla kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda yine kapitalist ağların içine dahil edilerek alınıp satılması, yönetilmesi gereken atık yığınları ortaya çıkarıyor. Bu atıkların hangi coğrafyalara yığıldığı ise küresel eşitsizliklerin göstergesi olarak görülebilir. Yakın zamanda Çin’in plastik atık ithalini durdurmasıyla ortaya çıkan tabloya dair bkz: <https://www.dw.com/tr/çinden-plastik-atığa-hayır/a-42143415> ; aynı zamanda bununla bağlantılı olarak Türkiye’nin artan plastik atık ithali ve bunun etkilerine dair bkz: <https://t24.com.tr/haber/turkiye-nin-plastik-cop-ithalati-aylik-4-bin-tondan-42-bin-tona-cikti-atik-toplayan-500-bin-kisi-issizlikle-karsi-karsiya,834676>

²³ Karl Marx, “Kapital” 3. Cilt, sayfa 203

Bu nedenle, yani kapitalist toplumda sömürücüler ve sömürülenler var olduğu için, hayvanları sömüren insan türünün tümü değildir. Aksine, hayvanların ve ücretli emekçilerin sömürüsü, her şeyden önce ve en çok, kapitalist sınıf çıkarları doğrultusunda ve komutası altında gerçekleşir. Tabii ki hayvanların sömürüsü ve ücretli emekçilerin sömürüsü niteliksel olarak farklılaşır ve ücretli emekçiler yalnızca kendileri de baskı altında ve sömürülüyor oldukları için muhakkak hayvanlarla dayanışma içinde hareket etmezler. Mezbahadaki işçiler hayvanları öldürürler bile. Ancak kapitalist üretim ilişkileri yalnızca kapitalistlerle işçi sınıfı arasındaki karşıtlık üzerinde yükselmez; aynı zamanda egemen sınıfla doğa, ki buna hayvanlar da dahil, arasındaki karşıtlık üzerinde de yükselir. Egemen sınıf, hayvanların endüstriyel olarak örgütlenmiş sömürüsünü yürütür ve bu süreçten ciddi mânâda kâr elde eder. Bu konuda Marx şöyle yazmaktadır: “Özel mülkiyet ve paranın egemenliği altında ulaşılan doğa anlayışı ... doğanın gerçek bir hor görülüşü ve pratik aşağılanmasıdır”²⁴. Bu durum, tabii ki, hayvanları da kapsar. Kapitalizmde neden sadece işçilerin değil, -niteliksel açıdan belirli farklı yollarla olsa da -hayvanların da sömürüldüğü sorusunu cevaplamak için toplumsal emeğin örgütlenişinin kapitalist biçiminde hayvanların konumu ve işlevi incelenmelidir, yani hayvan sömürüsünün özgül kapitalist biçimi.

²⁴ Karl Marx, “Yahudi Sorunu”, sayfa 48-49

XI.

Hayvanlar, kapitalizme özgü toplumsal ilişkiler içinde doğrudan aktif bireyler olarak yer almazlar; piyasada -kendi emekleri dahil- bir şey satmaz yahut satın almazlar. Üretim süreçlerinde emek harcadıklarında, bunun karşılığında ücret almazlar. Dolayısıyla, hayvanlar artı değer üretmezler ve işçi sınıfının parçası değildirler. Sömürüleri, Marx'ın doğanın sömürüsü diye tabir ettiği ilişkiye tekabül eder: Burjuva mülkiyet hakları ve ekonomik güç sayesinde, kapitalistler doğayla ve hayvanlarla kurdukları yıkıcı/ölümcül ilişkiden kar elde ederler. Bu, emek değer teorisindeki anlamıyla sömürü değildir. Öte yandan Marx, sömürü kavramını sadece artı değer üretimi ile sınırlandırmaz. Ve kesinlikle, artı değer üretmedikleri için kölelerin sömürülmediği gibi bir sonuca varmaz.

Hayvanlara, örgütlü bir şekilde direniş sergileyemedikleri için, tıpkı diğer doğal maddeler gibi, bedava üretim araçları yani emek araçları (hayvanlar yumurta, süt, et, vb. şeylerin üretimi için makinelermiş gibi) ve emek nesnelere olarak (işlemlerle deri, et vs. haline getirilmek üzere) el konulur. Çoğu zaman oldukça vahşi olan bu el koyma sürecini, ücretli emekçiler gerçekleştirir; sermayenin emri altında- hayvan endüstrisinde öldürmeyi, sağmayı, deneyleri ve daha birçok benzeri süreci kapsayan- artı

değer üretimini icra ederler. Hayvanlar tarafından üretilen ya da direkt hayvanların kendisi (bedeni) olan ürünler yine başka ücretli emekçiler tarafından ilave işlemlerden geçirilir ve son olarak meta olarak satılırlar. Görüldüğü üzere, kâr üretimi yalnızca ücretli işçilerin sömürüsüne dayanmaz, özelde hayvanların genelde de doğanın sömürüsünü de dayanır. Kapitalistler, hayvan sömürüsüyle elde edilen kârı en yüksek orana çıkarmak amacıyla hayvanları üretim sürecine mümkün olan en verimli şekilde dahil etmek için çabalarlar. Verimlilik aynı zamanda şu anlama gelir: Hayvanları -aralarında acı çekme yetilerinin de bulunduğu- niteliklerinden soyutlamak.

XII.

Tüm bunlar bize gösteriyor ki ancak tarihsel materyalist bir türçülük karşıtlığı, insan hayvan ilişkilerini -ki daha yakından bakıldığında, bugün kendilerini, bir tarafta sermayenin bir tarafta ise proletarya, hayvanlar ve doğanın olduğu bir sömürü ve tahakküm ilişkisi olarak ortaya koyar-kapsamlı bir şekilde çözümlenmeye ve açıklamaya kadirdir. Tarihsel materyalist türçülük karşıtlığı, burjuva sınıflı toplumun çözümlenmesi ve eleştirisi için yeni perspektiflerin önünü açar, kapitalist düzenin kırılğan olduğu dolayısıyla hayvanların sömürüden kurtuluşu için hedef alınması gereken alanları saptar.

Doğrusu, ekonomi politik eleştiriden hayvanların sosyalist ya da komünist bir toplumda kendiliğinden özgürleşeceği sonucuna varmak mümkün değildir. Yine de sermayenin hükümranlığına ve onun gaspçılığına karşı mücadele, insanların, kolektif bir şekilde “o karar”ı almasını mümkün kılacak vazgeçilmez ön koşullardır. O karar ise şudur: Hayvanları özgürleştireceğiz!

Sermaye ilişkileri devam ettiği ve onunla birlikte, üretilen ürünler, üretimin nasıl ve hangi yollarla gerçekleşeceği üzerinde egemen sınıfın hakimiyeti baki kaldığı sürece sermaye doğayı gasp edecek ve her şeyi, kimsenin ya da hiçbir şeyin kendisini dışında tutamayacağı, karşı duramayacağı bir şekilde bir fiyata, değere dönüştürme sürecine katacaktır.

Marksizm neden türçülük karşıtı olmalı?

XIII.

Marksistler için şimdiye kadar söylenenlerin çoğu yeni şeyler değil. Tarihsel materyalizm ve Marksçı²⁵ ekonomi-politik eleştiri Marksistlerin ekonomik ve politik analizlerinin temel taşlarını oluşturuyor. Dolayısıyla buraya kadarki kısmı okuduklarında omuz silkip hayvan özgürlüğü savunucularına şöyle diyebilirler:

²⁵ İngilizcede, Marxist kavramından farklı bir kullanıma sahip olan Marxian kavramına karşılık gelecek şekilde kullanılmıştır.

“Yerinde tespit! Şimdi ahlâki değerlendirmeleri bırakıp bizimle beraber kapitalizme karşı savaşın.” Ve bu cümleleri kurmak için yerinde sebepleri olduğu söylenebilir.

Ancak bize göre, eğer tarihsel materyalizmi ciddiye alacaksak insanların ve hayvanların yalnızca ortak bir tarihi olduğunu belirtmek yetmez. Her şeyden önce, ezilen ve sömürülen sınıflarla hayvanların ortak bir düşmanı olduğunu da belirtmek gerekir: Sömürüden nemalanan ve bu sömürünün sorumlusu, ezilmelerinin de -değişik biçimlerde- örgütleyicisi olan yönetici sınıf. Ayrıca Marksistlerin, yıkıcı sosyal ve ekolojik sonuçları sebebiyle günümüz hayvansal üretiminin geldiği boyutun objektif olarak akla aykırı ve sosyal ilerlemeye engel olduğunu fark etmeleri gerekir.

XIV.

Günümüz üretim güçlerinin düzeyi, yalnızca, toplumsal olarak yaratılan hayvan sömürsünün çözümü hakkında düşünmemize ve hayvanların genel özgürlük mücadelesine dahil edilmesi sorusunu sormamıza olanak vermemle kalmaz. Et endüstrisinin karbon ayak izine veya kontrolsüzce doğal kaynakları nasıl sömürdüğüne kısa bir bakış, hayvanların toplumsal düzlemde ele alındığı bir Marksist konumlanışı geliştirmeye yönelik acil gerekliliği ortaya çıkarır. Kapitalizm ve doğa arasındaki çelişki

günümüzde insan türünün devamlılığını kökünden tehlikeye atacak bir boyuta ulaştı; endüstrileşmiş hayvansal üretim bu durumun önemli sebeplerinden biri.

Günümüzde hayvan sömürüsü, objektif olarak gereksiz olmanın yanında mantıksız ve ilerleme karşıtı. Hayvan sömürüsü su veya soya gibi kaynakların, yerinde ve anlamlı bir kullanım yerine et, süt ve yumurta gibi dünyada akıl dışı bir şekilde dağıtılan ürünlerin üretimi için aşırı ve sürekli artan bir şekilde tüketimine yol açıyor. Yağmur ormanlarının yıkımı, monokültür tarımcılığı, su kirliliği gibi ekolojik yıkımlar hâlihazırda kısmen geri dönüşsüz. Dolayısıyla, et üretimini göz ardı etmeyi veya sosyalist üretime aktarmayı düşünmek, sermayenin lobi grupları faaliyetlerinin saf ve romantik imgelerine kanmak anlamına geliyor. Gıda ve et endüstrilerinin ekolojik olarak sürdürülebilir, vegan ve toplumsal olarak planlanan bir üretime dönüştürülmesi ise yerinde bir sosyalist talep olacaktır.

Hayvan kullanımı ve tüketiminin insanların uygarlık tarihinde önemli bir rol oynadığı biliniyor. Fakat bu, aynı faaliyetlerin günümüzde de sürdürülmesini meşrulaştıran bir sebep değil: Günümüz üretim ilişkileri yalnızca hayvanların acılarına dair duygudaşlığa alan açmakla kalmıyor, aynı zamanda üretim ilişkilerinin bu duygudaşlık etrafında yeniden oluşturulmasını

mümkün ve gerekli kılıyor. Ve bu metindeki tezlerin ortaya koyduğu üzere, Marksistlerin bunu gerçekleştirmemek için hiçbir geçerli bir sebebi yok.

Gelişmiş kapitalizmin teknolojik potansiyelinin tarihsel ilerlemeyi mümkün kılması, bu potansiyelin devasa yıkıcı gücünü görünmez kılmamalı: Bu potansiyel, özgürleşme için imkân tanıdığı kadar yaşamın tümünden şeyleştirilmesi²⁶, ihmali ve imhası ihtimalini de barındırıyor. Eğer modern üretici güçler yıkıcı güçler değil ilerleme ve refah için kullanılan araçlar olacaksa, bunun oluşumundan ortak çıkarı olan grupların güçlerini birleştirmesi gerekir. Bu grupların toplumsal ilişkileri dönüştürerek, üretici güçlerin yalnızca bir azınlığa hizmet etmek yerine herkesin yararına geliştirilip kullanılmasını sağlamaları gerekir. Bu yüzden Marksistler ve hayvan özgürlüğü savunucuları, devrimci ve hakiki bir medeni proje için -insanın, hayvanların ve doğanın özgürleşmesi için- güçlerini birleştirmeliler.

XV.

Tarihsel materyalizm, idealist tarih yaklaşımlarının aksine, fikirlerin değil sınıf mücadelesinin tarihin lokomotifini olduğunu

²⁶ (ing) reficiation. kavramsallaştırma büyük oranda Macar Marksist Georg Lukács tarafından Kapital'de meta fetişizminin ele alındığı bölümden hareketle ortaya konmuştur. Şeyleşme yabancılaşmanın bir biçimi iken, meta fetişizmi de şeyleşmenin bir biçimidir.

iddia eder. Bu mücadele sınıflı toplumlarda, karşıt sınıflar arası çıkar çatışmasının uzlaştırılamayacağı gerçeğine dayanır- bu karşıtlık ideolojik mekanizmalarla, din, siyaset ve hukuk ve benzeri yollarla yalnızca bastırılabilir ya da gizlenebilir. Yönetici sınıf kendi fikirlerini baskın fikirler olarak sunabilmek için sürekli bir mücadele halindedir.

Üretim ve sömürü süreçlerinde gördükleri işlev bakımından hayvanlar ve ücretli işçiler arasında niteliksel farklar olduğu gibi, hayvanların yönetici sınıfa karşı mücadeledeki rolü de işçilerinkinden farklıdır. Ücretli işçiler kendilerini savunmak için örgütlenebilir, grev ve protestolar planlayabilir veya özgür bir topluma dair düşünebilirler. Her şeyden önemlisi, hayvanlardan farklı olarak sömürdükleri ve baskı altına alındıkları toplumsal koşulları analiz edebilir ve kendi özgürleşmelerini örgütleyecek somut adımları çıkarsayabilirler. Bu sebeple işçi sınıfı kendi özgürleşmesinin öznesi olabilir. Hayvanlar ise özgürleşmenin yalnızca nesnesi olabilirler.

Konu hayvan özgürleşmesi sorusuna gelince geleneksel Marksistler sıklıkla hayvanlar ve ücretli işçiler arasındaki bu farkı gündeme getirir. Hayvanların özgürleşmesinin tarihsel gerekliliğini sistematik bir toplumsal analizden çıkarsayamayacağımızı öne sürerler. Bu doğrudur: Uygulamaya

gelindiğinde hayvan özgürleşmesi temel olarak siyasal-ekonomik bir sorudur- gerekliliği doğrudan sermayenin analizinden devşirilemez. Fakat ücretli köleliğe dair durum da pek farklı değildir. Tabandan gelen örgütlü sınıf mücadelesi de, tarihsel bir gereklilik olarak, sermaye ilişkilerinin analizinden veya sınıf mücadelesinin tarihin itici gücü olduğu farkındalığından devşirilemez. O da tıpkı hayvan özgürlüğü gibi yalnızca ücretli işçiler siyasi olarak bu meseleyi ele almaya karar verdiğinde hayata geçer.

Devrimci Marksistler yalnızca modern üretim modelini analiz etmezler. Aynı zamanda, siyasal bir karar da alırlar: Sermayenin boyunduruğuna karşı savaşıma kararı. Bu siyasi karar deneyimlerinin, ıstıraplarının, kapitalist sömürüye dair bilinçlerinin ve Marx'ın yazdığı gibi “temel ilkesi bireyin tam ve özgür gelişimi olan daha üstün bir toplum biçiminin gerçek temelini oluşturan maddi üretim koşulları”na²⁷ dair bilgilerinin sonucudur.

Toplumsal olarak üretilen acı ve sömürünün sona erdirilmesi için özgürleşmenin gerekli olduğunu kabul eden kimselerin, hayvanları bu çabanın dışında bırakmak için -ideolojik sebepler dışında- bir nedeni yoktur. Günümüz toplumunda temel sömürü

²⁷ Karl Marx, “Kapital”, 1. Cilt, sayfa 572

ve tahakküm ilişkileri olarak sermaye ilişkilerinin analizi, kapitalist kârın yalnızca ücretli işçilerin değil, aynı zamanda hayvanların (ve genel olarak doğanın) sömürüsüne dayandığını gösterir. Toplum ve doğa arasındaki ilişkinin kârın azami seviyeye çıkarılmasına dayandığı kapitalist üretim aynı zamanda zenginliğin tüm kaynaklarını, “toprağı ve işçiyi”²⁸ tüketir. Dolayısıyla bu ilişkinin tümünden ortadan kaldırılması için verilen tavizsiz bir mücadele hayvanların ve doğanın özgürleşme mücadelesini kapsamak zorundadır.

XVI.

Dolayısıyla, özgürleşme için mücadele vermeye karar verildiğinde, bir yandan toplumsal olarak üretilen acının sonlandırılması için her şeyi yapıp öte yandan hayvanları bu amaçtan muaf tutmanın hiçbir nedeni yoktur (birtakım Marksistlere göre komünizmde dahi hayvanlar bu kurtuluştan muaf olacaklardır). Ücretli işçilerin ve hayvanların sömürülme biçimleri arasındaki niteliksel farklara rağmen, insanlar ve hayvanlar -sürekli farklı biçimler olsa da- benzer olarak acı çekme kapasitesine sahiptir. İnsanlar ve hayvanlar arasında toplumsal-tarihsel olarak oluşmuş tedrici farklara rağmen, ortak olarak kalmış acı çekme kapasitesi söz konusu olduğunda, bu iki tür arasında kesin ve net bir ayırım yapmak tutarsız ve yanlış bilincin bir ürünü olacaktır.

²⁸ Karl Marx, “Kapital”, 1, Cilt, sayfa 482

Bu noktada birçok Marksist yoldaş acı çekmeye dair bütün bu lakırdıların ahlakçılık (moralism) olduğunu, ahlâki ilkelerin sınıf bilincine yaslanan anti-kapitalist mücadelenin temelini oluşturamayacağını söyleyerek itiraz eder. Nihayetinde burjuvaziyle mücadele empatiyle veya sempati kazanma çabalarıyla değil, somut bir durumun maddi analizine yaslanarak tasarlanmış siyasi bir hatta ve bir örgütlenme ile verilir. Bu doğrudur, fakat yine de burada iki yanlış yapıyorlar: Acı çekmenin tarihsel materyalist önemini yanlış değerlendiriyorlar ve ahlâkın genel varlığını burjuva ahlâkı ile karıştırıyorlar.

Burada bahsettiğimiz acı çekme idealist değil tarihsel materyalist bir kategoridir. Diş ağrısı veya aşk acısı türünden bir acı değil; toplumun örgütlenişinden ve üretim ilişkilerinden kaynaklanan bir acıdır; dolayısıyla hafifletilebilir ve hatta topyekûn ortadan kaldırılabilir. Bunu ortadan kaldırma iradesi sınıf mücadelesinin ve dayanışmanın itici gücüdür- tarihsel materyalizmin kıvılcımının bir parçasıdır. Marksist kuram içerisinde acının görmezden gelinmesi, kendi temelinde yatan önemli bir unsurun yadsınması anlamına gelir.

“En Marksist” anlamdaki siyaset bile ilkin ahlâki motivasyonlara sahiptir çünkü ücretli kölelik ve sömürü koşulları altında çekilen

acı kapitalizmin ortadan kaldırılmasının olasılıklarının arayışında bir katalizördür. Sömürü, baskı, emperyalizm ve benzerlerinin üretiminin kapitalizme içkin olduğunu, bir diğer deyişle kapitalizmin bizim acı çektiğimiz koşullar altında meydana geldiğini idrak etmek, Marksistlerin toplumun analizini ve eleştirisini yapabilmesine ve bu temelde devrimci siyaset yapabilmesine yol açar.

Dolayısıyla şöyle bir saptama yapabiliriz: Marksistler de ahlâki dürtü ile harekete geçerler ve bu dürtü siyasi olarak aktif olma ve siyasi mesajları yayma kararını almada elzemdir. Fakat bu noktada durmazlar. Empatinin siyasi ve ekonomik sınırlarını fark eder ve acı deneyimini toplumun tarihsel materyalist bir analizi için başlangıç noktası yaparlar. Dolayısıyla örgütlenmenin siyasi gerekliliğini salt sömürülenlerin kolektif acı deneyiminden değil, ücretli işçilerin toplumsal dokudaki nesnel pozisyonlarının -ve tabandan gelen bir sınıf mücadelesinin buna bağlı olarak ortaya çıkış ihtimallerinin- kavrayışından devşirirler.

Bu ahlâk ve ahlâkçılık arasındaki farktır: Devrimci ahlâk, “sınıf çatışması ve bunun herhangi bir hatırasından üstün olan hakiki insan ahlâkının, ancak sınıf çatışmasının üstesinden gelinmiş ve

hatta pratik yaşamda bunun unutulmuş olduğu bir toplumsal evrede mümkün olduğunu”²⁹ kavrar.

XVII.

Sınıf çatışmasının üstesinden gelinmediği sürece işçilerin kendi emeklerinin ürününe, kendilerine, toplumsal üretim süreçlerine ve doğaya yabancılaşmaları da sürecektir. Hayvancılık endüstrisinde ücretli işçilerin üretim sürecinde, acı çekme kapasitesi olan canlılara zarar verebilmesi, hayvanları endüstriyel olarak üretebilmesi -yani öldürebilmesi- için bu yabancılaşmanın aşırı bir düzeye yükselmesi gereklidir. Kapitalist hayvan sömürüsü sürecinde hayvanlarla asli bir ortaklığımız olduğu bilincini yitiririz; bizim de zulmedilebilecek bir bedenimiz olduğunu, insan olmanın aynı zamanda hayvan olmak demek olduğunu unuturuz. İnsanın iç doğasının baskılanması, toplumsal emeğin kapitalist biçimde örgütlenmesinin hem bir koşulu hem de sonucudur.

XVIII.

Bütün bunları dikkate aldığımızda, şu hükme de varmamız gerekir: Kapitalizmin vahşeti karşısında bizi toplumun Marksist bir analizine ve direnişe iten infial deneyimi, hayvan özgürleşmesi

²⁹ Friedrich Engels, “Anti-Dühring”, sayfa 112: “Sınıf karşıtlıklarının ve bu karşıtlıkların anısı üzerinde yer alan gerçekten insani bir ahlâk, ancak sınıf karşıtlıklarının yalnızca yenilmekle kalmadığı ama yaşama pratiği bakımından unutulmuş da buldukları bir toplum düzeyinde olanaklı olabilir.”

savunucularının hayvanların acıları karşısında deneyimlediği ile aynıdır. Hayvanların düşmanı -sermaye- aynı zamanda insanların düşmanıdır. Marksistler, anti-kapitalistler, bu dayanışma dürtüsünü kendi yaşamları için de bir kamçıya çevirmeli ve kapitalist üretim süreçleri içinde hayvanların konumunu, yani onların da canları pahasına yönetici sınıfın servet birikimine dahil edilen, tahakküm altında canlılar olduklarını anlamalı ve kabul etmelidirler. Hayvanların özgürlüğü için sınıf mücadelesi, proletaryanın özgürlüğü için mücadeledir.

Kaynakça

Best, Steven. *The politics of total liberation: Revolution for the 21st century*. New York: Springer, 2014.

Crenshaw, Kimberlé. "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics." u. Chi. Legal f. (1989): 139.

Coetzee, John Maxwell. *The Lives of Animals*. Princeton University Press, 1999.

Engels, Friedrich. *Anti-Dühring*. 3. Bs. İstanbul: Eriş Yayınları, 1995.

Engels, Friedrich. *Doğanın Diyalektiği*, 4. bs. Çev., Arif Gelen. Ankara: Sol Yayınları, 1979.

Marx, Karl. *Kapital*. 1. Cilt. 10. bs. Çev., Mehmet Selik ve Nail Satılğan. İstanbul: Yordam Kitap, 2019.

Marx, Karl. *Kapital*. 3. Cilt. 3. bs. Çev., Mehmet Selik ve Nail Satılğan. İstanbul: Yordam Kitap, 2017.

Marx, Karl. *Yahudi Sorunu*. Çev., Sol Yayınları Yayın Kurulu (Niyazi Berkes). Ankara: Sol Yayınları, 1997.

Marx, Karl & Engels, Friedrich. *Alman İdeolojisi*, 2. bs. Çev., Tonguç Ok ve Olcay Geridönmez. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2013.

Marx, Karl & Engels, Friedrich. *Komünist Parti Manifestosu*, 1. bs., Çev., Sinan Jabban. İstanbul: Patikakitap, 2013.

Marx, Karl & Engels, Friedrich. *Seçme Mektuplar*, 1. bs. Çev., Alaattin Bilgi. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1996.

Maurizi, Marco. *Al di là della natura: gli animali, il capitale e la libertà*. Roma: Novalogos, 2011.

Mojab, Shahrzad, der. *Marksizm ve Feminizm*. Çev., Funda Hülügü, İstanbul: Yordam Kitap, 2018.

Patel, Raj & Moore, Jason W. *Yedi Ucuz Şey Üzerinden Dünya Tarihi*. Çev., Serkan Gündüz. İstanbul: Kolektif Kitap, 2019.